

PISMO S SORŠKEGA POLJA

TONE ŠIFRER

Že dalj časa živim med kmečkim ljudstvom, v krajih, kjer je zadnje desetletje ustvarilo tudi delavski razred in ki so gospodarsko sorazmerno trdni. Toliko daleč sem od kulturnega središča, da me ne motijo njegovi dnevni dražljaji, vendar pa mislim, da precej razločno čutim nekatere miselne in čustvene tokove, ki gibljejo tako mlajšo slovensko inteligenco, kakor tudi mišljenje kmečkega človeka. Ti tokovi so stari in novi, prihajajo iz središča ali pa nastajajo na različnih krajih kot izraz različnih notranjih teženj.

Brez dvoma občuti del povojne generacije problem slovenstva čisto drugače kakor pa ljudje, ki so ga zavestno poudarjali ali zanikali že pred vojno. V tej generaciji živi občutje, da je slovenstvo najvažnejša podlaga našega bivanja, kajti razgledi so danes vse ožji kakor kdaj; kozmopolitizem je tako navezan na posebne pogoje, da je praktično skoraj brez pomena. Na drugi strani je pa del slovenskega naroda dosegel toliko pozitivnih vrednot za svoj razvoj, in seveda za nadaljnji obstoj, da je naša generacija, ki nenehno doživlja razne zgodovinske dogodke, nujno morala obrniti oči v slovenstvo in v njem iskati vse, kar bi ji zagotovilo možnost najvišje manifestacije duha, manifestacije človeka kot zrele in sodobne, globoko etične človeške osebnosti. V slovenstvu iščemo torej takih vrednot, da bomo iz njih mogli zrasti do višine kulturnega evropskega človeka, ki mu bodo lastni tudi ustrezajoči razgledi.

Gotovo se nam danes to iskanje še ne more tako posrečiti kakor si včasih zamišljamo. Slovenski narod namreč še ni v vseh svojih plasteh doživel in določno izobrazil pojmov o nekaterih vrednotah (narod, jezik, kultura, svoboda, narodna država), ki bi ob času miselnih in drugačnih kriz dajali človeku oporo. Če je pojem o tej ali oni vrednoti natančno opredeljen, je često navezan na ozko okolje, ne da bi bil duhovna last in vidni znak vsega naroda. Preprosti mož je na eni strani navezan sam nase in tolmači razne pojave pod razgledi neposrednih življenjskih ugodnosti, na drugi strani gleda nanje pod vplivom raznih strankarskih gesel, resnice pa navadno ne pozna in ne vidi. Krivda za tako stanje pada razen na razmere tudi na slovensko inteligenco, ki je mnogo zamudila v času, ko bi morala toliko pristoriti.

Preprosti človek čuti razdaljo med seboj in inteligenco, kulturo, državo in si misli, da mu v stiski nihče ne prihaja na pomoč. Marsikoga, ki doživlja slovenstvo kot resničnost, je obvladalo čustvo, kakršno opazujemo pri narodih, ki so doživeli poraz.

Stefan Zweig pravi, da je premagana dežela ali premagan narod podoben človeku, ki je izgubil svojega boga. Fanatična ekstaza se zlomi nenadoma v nesmiselno izčrpanost, požar, ki je gorel v tisočih in tisočih, ugasne v pepel in žlindro. Nenadno prevrednotenje vseh vrednot nastopi. Navdušenje postane nesmiselno, smrt brezpomembna; dejanja, ki so bila včeraj junaštvo, so danes neumnost; kdor je zaupal,

se je razočaral, vera je postala revna blodnja. Vsa moč skupnosti omahne, vsak stoji sam zase, zvrča krivdo s sebe na bližnjega, in misli le na pridobivanje, korist, prednost. Neskončna utrujenost razveže visoko napetost poleta. Nič hujšega ni, kar bi moralno moč mase tako zelo uničevalo, ničesar ni, kar bi duhovno stanje naroda v taki meri oslabilo in ponižalo.

Podobno stanje je morda doživel slovenski in hrvatski kmet po zlomu Gubčevega upora. Gotovo je danes tako čustvo vse drugačno, mnogo bolj zamotano, vendar je zelo mučno. Upanje, da se bo narod izkopal izpod tega občutja s pogumnim pogledom na svet, z novo življenjsko zavestjo, ki bo prerasla nerodovitno bolečino, se pa kar noče razrasti.

Videti je, kakor bi med nami ugasnila volja do veličine, ki je končno neka življenjska sila, kakršno mora razodevati vsak resnično živ organizem in vsaka resnično plodna doba. Vsak narod pa ima navsezadnje le tako usodo, kakršno si sam pripravi in kakršne je po svojih najglobljih etičnih podstavah vreden.

Sodobni tokovi močno dero v strugo skupinskega življenja, ki dela svobodnim dušam precejšno silo. Človek noče biti več popolnoma odgovoren za svoja dejanja; raje vali s svojih ramen odgovornost v imenu kakršnekoli ideje, ki je ni spoznal kot svojo osebno resnico, ampak ga je le šum mase potegnil v aktivno sodelovanje. Take ideje, ki kolikor toliko vselej predstavljajo javno mnenje, so mnogokrat nepravične tako človeku kakor narodu. Dostikrat se pokaže, da je neki ideal, čeprav postaja bistveni znak naroda, le prividna resnica. Zato ji je od časa do časa le treba pogledati v oči.

Slovenci nimamo takih idealov na pretek. Drugačni so v tem pogledu n. pr. Srbi, ki se večkrat bore pod zastavo take po poli-resnice, dokler se jim stavba ne podre, nakar sledi reakcija, ki jih v večji meri približa dani stvarnosti, iz katere potem ustvarjajo nove poglede.

Slovenci smo zelo ponosni na svojo slovensko kulturo, a ta ponos ne stoji na zelo trdnih temeljih. Vsak človek, ki pride od drugod za dalj časa k nam, često opazi izredno majhno razgibanost tistega dela naroda, ki sam po sebi ni in ne more biti kulturno tvoren, a je neke vrste iskren simpatizer, stalni in razgledani odjemalec kulturne tvornosti, kar ji često daje nemajhen zagon. To mrtvilo ni samo vprašanje gmotnih sredstev in življenjskega standarda — če s preprosto besedo označimo zamotane procese — ampak je važno vprašanje o odnosu slovenskega človeka do slovenskih kulturnih vrednot. (Tega odnosa namreč ne pojasnuje procent analfabetov.) Zdi se mi, da je v široke množice ljudi prodrla misel, kakor da je vse naše prizadevanje za rast naroda in kulture nesmiselno in brezupno. Tako mišljenje ne izpričuje poguma in ni najboljši dokaz o vitalni moči naroda, če se ukvarja z njim že vse desetletje, ko bi se že davno moral otresti te letargije.

Privzemanje kulturnih vrednot pri nas se mi vidi brez življenjske radosti, brez pogumne samozavesti, ki bi bila čisto zunanja manifestacija našega bivanja. Nekatere vrednote sprejemamo že osemdeset

let enako malomarno in v zadnjih dvajsetih letih nismo utegnili dograditi niti važnih pojmov o narodu, narodni državi in tudi o vrednosti človeka, jih precizirati in razširiti med narodom, da bi ob času kriz zajemal iz njih smernice za svoje ravnanje. Prav zdaj čutimo, da postaja taka indiferentnost vsak dan bolj usodna. Seveda je odnos do kulture v marsičem posledica preteklih desetletij in stoletij, vendar se kaže v svojih izkrivljenih oblikah tudi tedaj, če je občestvo vse upe svojega življenja vezalo na neko politično idejo, se dolga desetletja ogrevalo ob njej, nazadnje pa je bila preozko realizirana.

Nadalje je važno za ta odnos tudi vprašanje političnih strank in njihovega etosa.

Skoro vsa večja gibanja, ki so bila pri nas doslej izraz neke volje, so bila večinoma usmerjena v pridobivanje prividne politične moči, v izključno strankarske vzgone, ki so bolj ali manj absorbirali tudi kulturno življenje in ga vodili v svoje območje. Ob priliki strankarskih prevratov pa ni ostalo človeku ničesar, kar bi ga podpiralo v orientaciji do resničnih kulturnih potreb. Ne sme nas tukaj motiti, če si kaka stranka privzema vlogo edinega nosilca narodnega bivanja, kajti navadno odreka političnim nasprotnikom ne samo voljo, ampak tudi pravico do njega. S to trditvijo je neka splošna vrednota — namreč psihološka eksistenca naroda — zožena v strankarske rake in jasno je, da si jo vsaka stranka prilašča in da jo odreka drugim tekmečem. Medsebojno zanikanje vrednote narodnega bivanja drugi ali tretji stranki kaže torej, da ta ali druga, tretja stranka sama nima zavesti tega bivanja. Stranka tako ne priznava kulture v njenem resničnem in samostojnem življenju, ampak jo vselej spravlja v odvisnost.

Značilno ozko strankarstvo, čigar škodo vsak dan občutimo, je posledica pomanjkanja zavesti kulturnega fonda, ki je zavest narodove psihološke eksistence. Sleherni slovenski človek bi si moral biti v svesti, da je v slovenstvu vključena neka vrednota, ki je nad vsako stranko. Dolžnost stranke je, da služi samo narodu in mu nudi ugoden razvoj v taki meri, kolikor je po njeni naravi pač možno.

Ne mislim, da bi bil stvarni politični boj zaradi te zavesti kaj milejši. Saj vidimo pri narodih, ki imajo takšno zavest že davno izoblikovano, da je ravno tu zelo oster in časih tudi nekulturen, vendar se od naših političnih bojev loči po tem, da se dogaja na čisto drugi ravnini, da ima končno le neki temelj, ki je v zavesti vsakega strankarja nedotakljiv in ga niti politika ne razkoplje.

Preden nadaljujem, moram označiti bistvo in funkcije kulturnega fonda ali zavesti psihološke eksistence naroda.

V zavest psihološke eksistence spadajo vse narodne vrednote, pa najsi bodo umetnostne, znanstvene, kulturne, religiozne ali pa socialne, gospodarske, historične, biološke i. t. d., torej sploh vrednote, ki jih je slovenski človek ustvaril iz nuje svoje duše, za svoje boljše življenje, ali so mu prirojene. Sem spada sleherna manifestacija velike duše slovenskega človeka.

Ta zavest je po svoji naravi statična; dinamična more biti v vsakem

posamezniku, ki ne sme le objektivno priznavati omenjenih vrednot, ampak mora imeti subjektivni, kar čustveni odnos do njih. Če živi v njem ta zavest, bo na njeni podlagi odločal o marsikakem problemu drugače, bolj ostro in točno, kakor pa če je ne pozna. Tu bo pognala slovenska narodna zavest in samozavest, iz tega bo zrasla višja etična volja našega človeka, kajti zavest psihološke eksistence pomeni tudi razlikovanje kulture in politike, naroda in stranke, skratka važno in bistveno od malopomembnega — zrno od plev. Ta zavest nam bo pomagala razširiti pojme o narodu in državi, jih privzeti v najbolj naravni obliki, na drugi strani pa bi bila pri pravilnem pojmovanju most med inteligenco in preprostim ljudstvom. Izločila bo iz narodovega življenja neštete zagovarjalce polresnic in bo pomenila velik prevrat v duši slovenskega človeka. Sama po sebi bo povečala njegova etična stremljenja in ga približala bolj polni in zavestni obliki življenja.

Če živi v nas zavest psihološke eksistence, bomo mogli pravilno gledati tudi na pojave, ki so kulturni podobi naroda nevšečni, kajti prav vsega naroda, do poslednjega člana res ni mogoče združiti v eni zavesti. Digresije, odpadi, pojavi kljubovanja, kakor tudi duhovno uboštvo, pomanjkanje smisla za sleherne vrednote bodo vedno nastopali, a tako nevarni nam ne bodo kakor doslej, niti ne bodo pomembno vplivali na naše razmerje do sveta in življenja.

Ne smemo misliti, da te zavesti doslej še nihče ni imel in je nima. Že dolgo živi in bo še živela v duhovno tvorni, ustvarjalni plasti slovenskega naroda. Program in naloga prihodnjega desetletja bi morala biti tudi v tem, da se razširi ta zavest med široke množice, ki stoje često ob strani, pestujejo svoje jalovo malodušje in si zapirajo pot do dejanj, katera bi bila v dobro kulturi in zainteresirala zanjo vsaj njih najboljše strani. Majhen narod na noben način ne sme prezreti nobene vrednote in si ne sme dovoliti neaktivnosti množic, kakor morejo to storiti veliki narodi, ki omenjeno zavest že imajo.

Zavedam se, da je vprašanje zavesti psihološke eksistence naroda močno občutljivo, saj vpliva na njen obstoj in oblikovanje še cela vrsta drugačnih problemov, ki so v večji ali manjši meri problemi človeškega življenja sploh, njegovega bivanja in udejstvovanja ter ga do izredne mere zapletajo, vendar zvrčam na pomanjkanje te zavesti krivdo za naše sodobno malodušje, krivdo za občutek, kakor da imamo zvezane roke in da nismo zmožni dejanja.

Dejanje je nekaj, kar je zmerom vzvišeno nad razglabljačim duhom, in se poraja iz važnih etičnih osnov. Osnova dejanja je pogosto nek naiven pogum, neko preprosto naravno čustvo, ki žene človeka, da izpriča o določeni stvari svoje mišljenje, voljo in hotenje, da vzame nase tudi odgovornost za dejanje. Dejanje izključuje v neki meri anticipiranje razumske kritike preden je dovršeno. Duh tvornosti seveda izziva duha kritike, a tvornost je zelo ničevna, če se kritika stalno pošča dejanja že v zasnovi ne pa šele, ko je že izvršeno.

Kritika je nasprotje dejanja, dasi je zopet svoje vrste aktivnost. Če so dejanja še tako popolna in harmonična, nikdar ni ravnovesje vseh

sil popolnoma doseženo. Kritika je popolno in logično nasprotje naivnosti tvornega duha. Vsako dejanje ustvarja neke vrste socialno napekost, ki more dobiti svoje sproščanje v nasprotujočem dejanju ali pa v razumski sferi tudi v smehu, ki je svoje vrste kritika, saj odkriva in realizira disproporcije in deformacije, ki so stvarno prisotne, a jih zakriva plemenitejša moč, da se ne izražajo.

Dejanje in kritika (karikatura, ironija, humor) sta vedno važna znaka vitalnosti. Smeh je priznavanje življenja. Če pogledamo slovensko javno življenje, opazimo le malo tega. Ne vidimo dosti dejanj, ne njihovih posledic in nasprotij. Smeha ni. Nimamo političnega dovtipa, ne politične glose. Ne reagiramo na lastne probleme niti na one, ki zadevajo državo in človeštvo. Navezani smo na tuje ideje, na tuj življenjski stil, katerega ne znamo prekvasiti s svojim duhom in dejanjem. Tuje ideje si radi prilastimo v njih filozofski ostrini in se jim podvržemo. Življenje pa ima svojo logiko, ki ni logika filozofije. Pri nas pa izgube tuje ideje često svojo življenjskost, postanejo abstraktne in mi se borimo za njihovo neresnično podobo.

Izraz takega ozkega pojmovanja idej in vrednot so malenkostni boji, hinavstvo vkoreninjeno v človeku, nepriznavanje idej sočloveka, negiranje kulture in človeka. Čisto mogoče je, da raste taka mentaliteta na mejah kultur in narodnosti ter gospodarskih interesov. Amplituda, ki jo delajo razne skrajnosti, je pri taki mentaliteti majhna; sinteza, ki je rezultanta skrajnosti, in zmaga nad njimi je majhna. Kakor bi se potrjevalo dejstvo, da narod, ki nima velikih grešnikov, nima niti velikih svetnikov. Veličina je pojem, ki ga marsikdo ne more dojeti. A premisliti je treba, da ni na najboljšem, kdor hrani svojo energijo in nič ne doživlja. Kdor nima nič preostanka svoje osebnosti, kdor ne izliva in preliva, kdor čez rob svojega jaza ne nudi del svojih vitalnih sil in moči bodočnosti ter jih ne zliva v neskončnost, je sicer še človek, toda resnično živ ni več. Le ustvarjanje je življenje!

In ravno človek, ki bi danes moral začeti ustvarjati, živi neko polživljenje, ki mu brani izlivati svojo energijo za bodočnost. Na svojih ramah nosi največjo težo socialne razrvanosti. To je človek, ki se je zavedel sredi vojne in jo preživel bolj v prividu strahu kakor v dojetanju resničnih dogodkov. Pozneje je dokaj dobro občutil hitri tek življenja in je po mojem mnenju za vselej zaznamovan, ne morda s strahom do življenja, ne; v njegovi podzavesti živi močno čustvo relativnosti vsega, čustvo vednega gibanja in spreminjanja. Seveda ta občutek relativnosti v življenju ni nov, večkrat so ga že izpovedali, a dandanes je izredno živ. Pa to ni vzrok za neaktivnost in pesimizem, češ, prepustimo se toku, nas bo že nekam postavil, pa nam bo spet dobro ali slabo. Nasprotno. Prav radi tega človek težko razume današnje mirovanje pri nas, saj hoče prispevati svoj delež za življenje naroda in na nov način izpričati svoje visoko hotenje in energijo. —

Če se razmere ne bodo kmalu spremenile na boljše, bo pojmovanje vrednot še globlje padlo, ne samo pri inteligenci, ampak tudi pri preprostem možu, ki dokaj tenkočutno dojema pojave, ki občestvu koristijo ali škodujejo.

Pojav novega življenjskega vzgona, ki ga vežem na razširjenje zavesti psihološke eksistence naroda, kar pomeni v svojih posledicah vitalno zanimanje za kulturne vrednote, pa ne sme biti privilegij nobenega razreda, če hočemo doseči poleg potrebne intenzivnosti tudi zadovoljivo širino. Seveda zadenemo pri reševanju tega problema na nešteto nujnosti, ki to zanimanje podpirajo ali ga ustavljajo.

Med kmečkim ljudstvom rastejo generacije, ki vedno bolj teže k takemu zanimanju in končno tudi sodelovanju pri kulturnem življenju. Kjer pa strankarski ali drugačni pogledi slepe razsodnost, tam se odvrta od njega. Slovenskih kulturnih vrednot naš človek še ne občuti in tako ni osamljen pojav, če se v nekem okolišu nabere sleherno leto tisočak za misijone, za odkup Prešernove rojstne hiše pa so dali komaj desetino tega. A ta občutek je pri različnih generacijah in pri različnem življenjskem stilu, ki se najdejo tudi na vasi, zelo različen.

Liberalni šestdesetletnik in njegova premena iz sedemdesetih let, ki sta prva imela nekaj odnos do omenjenega občutka, nimata na vasi nobenega vpliva več. Izpodrinil in v gospodarstvu nadomestil ju je človek, ki se je rodil v osemdesetih letih in izoblikoval svojo osebnost prav ob koncu XIX. in začetku XX. stoletja. V gospodarstvu se je drznil prelomiti s tradicijo, čustveno pa je precej samorasel in vihrav ter zelo spremenljiv. Pri tem pa ni ravno ozkih razgledov, čeprav je tudi svetovno vojno preživel čisto desinteresiran, kajti že pred njo se je ustalil in razen doma ga ni mogla zanimati nobena druga stvar. Nov čas po vojni je po svoje razumel in našel zanj svojo formulacijo, ki jo je v svoji pasivnosti do države in narodne rasti analogno prevzel iz preteklosti (»Prej smo bili pod Nemcem, zdaj smo pod Srbom in še Trsta nimamo«). Gospodarsko pa je izrabil čas, začel zemljo intenzivneje obdelovati in je ustanovil zadruge, pri katerih vztraja kot voditelj pogosto zato, ker nima naslednikov. Razodeva vendarle neko širino obzorja, ki je pozneje že drugačna.

Poleg njega živi človek iz devetdesetih let. Pred vojno je začel zoreti, bil kot mlad fant vojak in se vrnil kot človek, ki je hotel ta težka leta svojega življenja kakorkoli pristoriti. Zmožen je izrednih čustvenih zagonov, razgled na vse strani mu je precej odprt in odnos do slovenskih kulturnih vrednot je precej živ. Opazujemo pa že odklon od religioznega čustvovanja, ki je pri osemdesetletniku še tradicionalno. Človek tega desetletja je po vojni ustanavljal pevstva, kulturna društva in knjižnice. V gospodarstvu bi bil rad po zgledu osemdesetletnika tudi intenziven, vendar je nekoliko počasen z napredkom, ker pri novotarijah rad ostaja na pol poti.

Osemdeset in devetdesetletnik imata neko skupno potezo: oba sta se udeležila vojne, potrošila tam ogromno svoje energije in spoznala, da je šla v izgubo za tuje interese, ne pa za interese naroda. Propad Avstrije jima je pokazal lažnivost njene politike in močno omajal vero v avtoriteto države. Ti dve generaciji sta doživeli osebno največ pretresov, odtod so tudi bolj ali manj široki razgledi razumljivi in ti dve generaciji najbolj občutita parvenijstvo tako zvanih voditeljev, ki imajo

do kulture čisto nejasno razmerje. Razumljivo je, da posebno ostro opazita voditelje, ki izdajajo in zametavajo tisti program, kateremu sta pri političnem udejstvovanju sledila, vendar jima manjka še temeljev, iz katerih bi ob takem spoznanju izvajala logične zaključke. Z naslednjo generacijo ju veže zadnje desetletje še splošno prepričanje o prevelikih dajatvah in premajhnem vračanju, kar spet hromi voljo.

Precej drugačen je pa človek prvega desetletja XX. stol., ki je doraščal med vojno in dozorel v letih gospodarske prosperitete ter postal samostojen gospodar v začetku tridesetih let in še pozneje. V mlajših letih se je tu in tam udeleževal kulturnega življenja, ko pa je nastopala kriza, se je posvečal vedno bolj gospodarstvu in dosegel širše obzorje. Ljudje te generacije so danes najbolj napredni gospodarji na vasi. Večji del je tako postal človek prvega desetletja tudi naraven naslednik osemdesetletnika pri vodstvu zadrug, ali pa je šel preko tega in postal prav zaradi skrbi za lastno premoženje gluh za sleherno skupno delo. Priznava sicer potrebo kulturnega dela, toda udejstvovanje v društvih itd. prepušča kmečkim sinovom, ki niso določeni za gospodarje ter so neke vrste brezdomci. Teh se pa loteva pesimizem in kulturno delovanje na vasi je marsikje zastalo, kjer ga ne hranijo drugačne, bolj politične pobude. Do zemlje ima bolj razumski odnos kot osemdesetletnik; sploh je opaziti na njem neke vrste amerikanizacijo.

Človek drugega desetletja še ni postal gospodar v večji meri. Vendar se kaže pri njem zanimanje za gospodarstvo, manjše za skupno delo in združništvo, in dokaj veliko nezanimanje za kulturne in religiozne vrednote; opaziti pa je mogoče rast politične in strankarske omejenosti, kakor tudi zmanjšanje splošnega obzorja, ki niti pri desetletniku ne doseže svojih prednikov. Ta generacija, ki ima značilno ozko obzorje, kaže najmanj razveseljivo podobo.

Zadnji dve generaciji obenem s predzadnjo pa časih dovolj dobro ugotavljata bodisi gospodarska ali kulturna dejstva, ki so zanje neugodna. Ugotovitvam pa ne sledi delo, ampak malodušje in pri zadnjih dveh v čustvenem oziru precejšna zaprtost, ki je morda le neka daljna želja po svobodi, in vzbuja v marsikom prepričanje, da more živeti sam zase, brez mnogih vezi s sočlovekom.

Pri zadnji in deloma predzadnji generaciji zasledimo še neko važno črto. Stari kmečki etos je v zatonu, obenem z njim pa tudi njegova čisto zunanja stran, namreč družabni odnos do starejših generacij in te generacije med sabo. Ne le da ni več sledu o razmahnjem življenju prvih dveh generacij, tudi sleherno veselje se je nekam umaknilo. Smeha še celo ni. Obseg doživetij postaja vse ožji in občuten hlad je delež teh generacij. Stari zakoni, ki so nekdanj urejevali občevalne odnose, so postali nesmiselni, dasi so prej dajali nastopu kmečkega človeka neko sigurnost. V zadnjih dvajsetih letih jih skuša nadomestiti meščanska etiketa v svojih najbolj čudnih oblikah, kajti v take se je na nepravih tleh izrodila. Razumljivo je, da to etiketo nezavedno propagirajo najbolj delavski sloji. Znaki novega kmečkega etosa se šele porajajo; prej ne bo izoblikovan, dokler zavest psihološke eksistence naroda ne bo vsesplošna. V njej bo tudi kmečki človek našel oporo.

Priznati moramo, da ima mena generacij in vrednot svojo časovno dinamiko, ki obsega vedno krajša časovna razdobja. Vendar je prav radi tega treba imeti neko vero v lastno vrednost, ki jo sicer često poudarjamo, ne da bi bili iskreno prepričani o njej. Tudi zavest psihološke eksistence naroda je treba spoznati kot osebno resnico, kot osebno doživetje, sicer je tudi priznavanje te zavesti varanje samega sebe.

Dasi sem gotovo to ali ono stvar, ki sem jo zgoraj omenil, bolj poudaril zategadelj, da so posledice bolj očite in rešitev bolj konkretna, je končno važno le eno: najti je treba izhod iz majhnega življenja današnjih dni, zaživeti v novem življenjskem zanosu in dvigniti etično vrednost slovenskega človeka do najvišje usojene popolnosti.

POLETNI DAN

JERN LEDINA

*Jaz orjem očetove njive.
Po starem načinu grem po razoru,
s plugom in brano tkem nove oblike
v zelen okvir in zeleno osnovo.*

*Na dvignjenem valu pojoče ravnine
pa orje Francè Dobrijan, poznam ga po konjih;
glasno jim kliče: hot, stara, ko obrača
— živa podoba očeta orača,
ki lani je zadnjič tam njive oral. —
Enako nad plugom sloniva na krajih
in kar na vseh njivah oko še spozna jih
eno z menoj so, enega morja so val.*

*Jaz sejem na očetove njive semena...
V ritmu pradavnem grem, zrna spuščam iz roke
— razor in lehe sprejemajo vase otroke. —
Kot sejem jaz, seje Francè Dobrijan.
Sejalci v zamahu odpiramo dlan
in čutimo: biti — ustvarjati naša je slast.
Jeseni: preden na Grintavcu rebra so bela;
spomladi: ko bukev na Humu ni še zelena
v nadržje zemlje izročamo rast...
Oblaki in zemlja — vse diha z menoj,
orač in sejalec — so eno z menoj.
Enako do bóli nam zemlja je sveta,
ko nas prevzema gorje vse do dna.
V strastno ljubezen so nam srca zajeta
za izdana, prekleta, razbičana tla.*